

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

У статті зроблено наголос на дослідження розвитку Західного регіону України, показано діяльність представників напряму історіографії та процес накопичення знання від традиційної культури і її підтримки в Західному регіоні України.

Ключові слова: дослідження, науковці, Західний регіон України, історіографія, знання, розвиток.

Актуальність. Історія педагогіки, як і історія будь-якої науки, покликана розкривати механізм руху науки, здійснювати раціональну реконструкцію історичного перетворення педагогічного знання, сприяти піднесенню теоретичного рівня сучасної педагогіки, створювати передумови для адекватної оцінки масштабів і значення її досягнень. У підходах до оцінки розвитку української педагогіки слід враховувати й регіональний компонент, що полягає у висвітленні основних загальних тенденцій за допомогою регіонального фактажу та матеріалу. До середини 1990-х років майже не було спроб дослідників узагальнити досягнення української педагогіки, зокрема Західного регіону України.

Мета статті – показати основні напрями досліджень Західного регіону України та на їх основі місце розвитку педагогічної науки.

Основний виклад матеріалу. В об'єктивному аналізі доробку західноукраїнських педагогів-науковців є необхідні передумови: накопичений багатий фактичний матеріал, можливість неупередженого, максимально об'єктивного висвітлення історії розвитку педагогічної науки регіону. У цьому контексті слід відзначити наукові дослідження Д. Герцюка, Б. Гречина, Т. Завгородньої, Н. Сабат, Б. Ступарика та ін., присвячені внеску західноукраїнських педагогів у розвиток теорії та практики навчання й виховання, змісту освіти, вдосконалення методики викладання окремих навчальних дисциплін (О. Барвінський, П. Біланюк, А. Домбровський, Я. Кузьмів, І. Ющишин

та ін.). Роль в організації українського шкільництва в діаспорі відображено у наукових дослідженнях Г. Білавич, Ю. Калічака, Р. Кіри, С. Романюк, І. Руснака та ін. Однак як цілісне, системне утворення, специфічна сфера людської діяльності і сума набутих знань педагогічна наука, її розвиток в дослідженнях Західного регіону України ще не були об'єктом спеціального вивчення.

Без вагомих історіографічних досліджень неможливо уявити процес розвитку історико-педагогічних знань, знайти у ньому прогалини й визначити перспективи подальшої праці, розкрити спадкоємність і нерозривний зв'язок поколінь. Таке становище характерне не тільки для педагогіки. Феномен української науки парадоксальний у тому, що вона протягом всієї своєї історії перебувала в певному стані буття.

На сучасному етапі становлення української нації та держави історіографія відіграє важливу роль у процесі формування національної історії та переосмислення місця і ролі України в світі. Відповідно, важливим завданням сучасної історіографії є подолання одновимірності методологій і стереотипів, які характеризують історіографічні праці минулого, формування ідеологічно неупередженого наукового пізнання української історії [3, с.3].

Тому, нами було віднайдено 1012 наукових досліджень з різноманітних питань розвитку даного регіону. Серед них 313 (30,93%) присвячені історико-політичним проблемам, 190 (18,77%) – історико-педагогічним, проблеми виховання були розглянуті у 82 (8,1%) наукових роботах, 212 (20,95%) – з питань біології, географії, геології, землезнавства, картографії та лісового господарства, розвиток економіки та промисловості аналізувався у 56 (5,53%) дослідженнях, питання архітектури та будівництва у 48 (4,74%), питанням медицини присвячені 34 (3,36%) роботи [4].

Кожне покоління дослідників шукає й знаходить в історії науки відображення наукових течій свого часу, і наукова думка минулого постає кожний раз у новому погляді. Адже друга половина ХХ століття передувала теперішньому стану педагогіки, і саме педагогічна наука цього періоду, на відміну від інших

наук (біологія, політологія, лісове господарство тощо), ще не була об'єктом різнобічного, багатопланового, системного аналізу.

Хоча педагогічній науці ХХ століття були притаманні жорстока централізація та планування, заідеологізованість, низький рівень автономії, бюрократизм, майже повна відсутність дискусійності, низький рівень міжнародної співпраці, орієнтація переважно на внутрішньо локальний розвиток, однак при наявності таких тенденцій завжди існували науковці, які намагалися відокремитися від політизації і триматися на рівні світової науки. Завдяки таким ученим українська педагогіка стала переходити від теорій до концепцій, заснованих на педагогічній практиці й експерименті.

Серед винайдених нами історико-педагогічних досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ століття 36 (18,95%) робіт присвячено вивченню педагогічної, громадської й просвітницької діяльності педагогів означеного регіону; робота товариств, об'єднань розглядається у 18 (9,47%) дослідженнях, а от питанням становлення й розвитку різних напрямів освіти присвячено 136 (71,58%) робіт. Так, В.Березинець, Т.Завгородня, М.Зимомря, Ю.Калічак, О.Качмар, Т.Когут, О.Палійчук, Л.Платаш, І.Червінська та ін. вивчали освітню, журналістську, громадську діяльність та педагогічні погляди освітян-практиків регіону; М.Баяновська, Г.Білавич, З.Нагачевська, Б.П.Савчук, І.Комар, О.Яцина та ін. розглядали напрями діяльності жіночих, самодіяльних, педагогічних, молодіжних, релігійних та січових організацій; питання української національної освіти в Західній Україні, становлення і розвиток освіти Буковинської Гуцульщини, педагогічні засади роботи бібліотек з учнівською молоддю в регіоні, матеріали з історії освіти західноукраїнських земель 1944-1953 рр., розвиток теорії та практики реальної освіти на західноукраїнських землях 1849-1939 рр., розвиток освіти дорослих в Галичині тощо аналізували Єжи Поточни, З.Саф'янюк, І.Скоморовська, Б.Ступарик, І.Цепенда, Н.Черкач та ін. Також розглядалися проблеми української преси Галичини і становлення шкільного книговидання кінця ХІХ – початку ХХ ст. (Л.Шеремет), становлення і розвитку західноукраїнської молодіжної преси 1900-1939 рр. (О.Тимчишин), роль галицької

дитячої періодики 20-30-х рр. ХХ ст. у становленні української пізнавальної літератури (Ю.Стадницька) та ін. [4].

У згаданих дослідженнях наводиться значний фактологічний матеріал з історії освіти, характеризуються зміст, форми, методи навчально-виховного процесу у різних типах навчальних закладів, що функціонували в регіоні. Використання системно-історичного підходу дозволяє виявити особливості розвитку освіти й педагогічної науки в західному регіоні, що дало підстави для прогнозування освітніх процесів і явищ, характерних для сучасності. За останні десятиріччя пропонувалися різні підходи до предмету історико-педагогічної науки: 1) історія педагогічних ідей та історія педагогічної діяльності (С. Дніпров); 2) історія освіти, педагогічної думки, ментальності (В. Безрогов, Г. Малітус); 3) творча біографія педагога – “персоналізм” (О. Сухомлинська).

Вивчаючи різні теорії, тлумачення подій і явищ історико-педагогічного процесу, історіографія, більш ніж інші дисципліни, порушує методологічні питання (про позиції авторів щодо визначення проблеми, змісту, структури, методів того чи іншого дослідження), глибиною розробки яких значною мірою визначається й загальний рівень розвитку науки [2, с. 6]. Отже розвиток історико-педагогічної науки значною мірою зумовлений успіхами в розробці історіографії.

Перші спроби історіографічних узагальнень припадають на середину ХХ ст. Зокрема, діаспорний вчений Богдан Крупницький дав побіжний аналіз української радянської історіографії в галузі дослідження становища західноукраїнських земель в складі імперії Габсбургів [3, с.6].

У сучасній науці немає усталеного, тим більше загальноприйнятого розуміння сутності історіографії. Вона тлумачиться з різних, подекуди суперечливих позицій, що породжує скепсис стосовно можливостей й доцільності пошуку і вироблення чітких дефініцій для означення цього явища і поняття. Однак воно залишається базовим та одним з найуживаніших в історичній науці, слугуючи “відправною” та “кінцевою” точками історико-аналітичних досліджень.

Представники української інтелектуальної еліти ХХ століття доклали чималих зусиль для з’ясування сутності національної історіографії.

Під “історіографією” В.Великочий розуміє спеціальну наукову галузь (дисципліну), що вивчає історію науки, тенденції й етапи розвитку історичних знань і теоретико-методологічних засад досліджень, поступальність, дискретність, територіально-регіональні особливості науково-історичного процесу. Її інституціональний складник передбачає функціонування структур двох рівнів: формувальних – у вигляді академічних і науково-дослідних установ, навчальних закладів (кафедр), наукових об’єднань, періодичних, серійних видань державного чи громадського характеру та неформальних – наукових напрямів, течій, концепцій, шкіл, груп, асоціацій тощо. Невід’ємним компонентом історіографії є інтелектуальне соціокультурне середовище, яке складається з окремих науковців, дослідників [1, с. 12].

Цей багатоаспектний підхід може уточнюватися через поняття “регіональна історіографія”, що у свою чергу інтерпретується на національному, локальному, місцевому рівнях. У даному випадку вона уявляється як частина (складова) української національної історіографії. Вихідною для нашого дослідження є позиція, згідно з якою історіографія сприймається як процес осмислення нагромаджених знань у різних, дедалі більш звужених територіальних і часових рамках, що розширює потенційні можливості історіографічного освоєння величезного масиву знань про регіон, нагромаджених історичною наукою. Адже в основному науковці розглядають різноманітні напрями освіти через історичний розріз (розвиток історичного краєзнавства – Б.Гавлів, В.Керецман; економічна освіта в Галичині ХІХ – першої половини ХХ століть – З.Гіптерс; розвиток медичної освіти другої половини ХVІІІ – 30-ті роки ХХ ст. – Л. Клос, І.Круковська).

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо порівняння розвитку науки означеного регіону України з іншими, вплив історіографії на розвиток педагогічної науки, обґрунтування значення вивчення історико-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації та напрямів спеціалізації.

Таким чином, вищезазначене виявляє певну тенденцію еволюції педагогічної думки та відображає інноваційне спрямування розвитку сучасної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1.Великочий В.С. Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914-1919 рр.: дис...д.і.н.: 07.00.06 / І-т історії України НАН України / В.С.Великочий. – К., 2010. – 591 с. – С. 12.

2.Гупан Н.М. Історіографія розвитку історико-педагогічної науки в Україні / Н.М.Гупан. – К., 2000. – С. 6.

3.Мандзяк В.П. Історіографія українського національного руху в Галичині ХІХ – початку ХХ ст.: дис... к.і.н.: 07.00.06 / Львівський нац.ун-т ім. І.Франка / В.П.Мандзяк. - Львів, 2006. – 260 с. - С.6.

4.Наукові дослідження Західного регіону України другої половини ХХ – початку ХХІ століття: алфавітно-бібліографічний покажчик / Упорядник Стражнікова І.В. – Івано-Франківськ: НАІР, 2012. – 96 с.

Стражнікова І.В.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ЗАПАДНОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ - НАЧАЛА ХХІ ВЕКА

В статье сделано ударение на исследование развития Западного региона Украины, показана деятельность представителей направления историографии и процесс накопления знания от традиционной культуры и ее поддержки в Западном регионе Украины.

Ключевые слова: исследование, ученые, Западный регион Украины, историография, знание, развитие.

Strazhnikova I.V.

BASIC DIRECTIONS OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WESTERN REGION OF UKRAINE OF THE SECOND HALF OF XX - TO BEGINNING OF XXI OF CENTURY

In the article emphasized research of development of the Western region of Ukraine, activity of representatives is shown straight historiography and process of accumulation of knowledge from a traditional culture and her support in the Western region of Ukraine.

Keywords: research, scientists, Western region of Ukraine, historiography, knowledge, development.